

Der Autor hebt hervor, dass der Gegenstand der Erforschung der urbanen Geographie, die Entstehung, die Entwicklung, das Bestehen, das Funktionieren und die Physiognomie der urbanen Siedlungen ist und obwohl sie zur allgemeinen oder analytischen Geographie gehört, ist sie ihrer Bedeutung und ihrem Zugang nach doch synthetisch. Sie hat die Methoden, die den Methoden der regionalen Geographie ähnlich sind.

Es fehlt allgemein an bedeutenderen und methodologisch anregungsvollen urbaneographischen

Studien unserer grossen Städte, es gibt keine komplexe Studien für einzelne Republiken und für Jugoslawien als Ganzes.

Mit einem Wort—die urbane Geographie in Yufolawien—weist eine bedeutende Rückständigkeit zu den Resultat in der Welt.

Es ist die äusserste Zeit, dass die urbaneographischen Forschungen intensiviert werden, dass sich die neuen Fachkräfte befähigen, auch auf dem jugoslawischen Niveau eine engere Zusammenarbeit zu verwirklichen.

Stevan M. STANKOVIĆ, Beograd

SAVREMENI ZADACI TURISTIČKE GEOGRAFIJE U JUGOSLAVIJI

Nastanak i razvoj

Turizam u Jugoslaviji ima dugu i bogatu tradiciju. On je, pored ostalog, od značaja za savremeno stanje ponude i prezentacije naše zemlje na domaćem i inostranom turističkom tržištu. To je osnova za ostvarivanje dinarskih i deviznih prihoda turističko-ugostiteljskih, turističko-posredničkih, turističko-saobraćajnih i drugih organizacija koje se bave receptivnim poslovima iz širokog spektra turističke operative.

Devizni prihodi ostvareni turizmom od izuzetne su važnosti za pokrivanje dela negativnog salda u platnom bilansu Jugoslavije. Deviznim prihodima po osnovu turizma naša zemlja je tokom protekle decenije pokrivala 15 % deficita u robnim i nerobnim transakcijama sa inostranstvom, odnosno, 45 % deficita nerobnih primanja i izdavanja inostranstvu. Po ostvarenim prihodima u konvertibilnoj valuti (97 % ukupnog deviznog prihoda), turizam je već više godina među prvim delatnostima kod nas. Rangira se zajedno sa metalnom, hemijskom, elektro i drvnom industrijom, a ispred je brodogradnje, crne metalurgije, industrije kože i obuće, ratarstva i drugih delatnosti. Kako se turistički proizvod formira gotovo isključivo od domaćih sirovina i usluga, odnosno, kako vlaorizuje neke elemente prostora koji nisu interesantni za druge korisnike, devize ostvarene turizmom, posebno su značajne.

Za razliku od inostranog turizma, koji predstavlja prelivanje dela novčanih sredstava iz stranih zemalja ka Jugoslaviji, domaći turizam se ispoljava kao prelivanje dela novčanih sredstava iz matičnih mesta i regija u turistička mesta i regije. Time se podstiču značajne promene u prostoru i trasiraju pravi turistički kretanja. Kako je domaći turizam prožet elementima patriotizma, druželjublja i obrazovanja i ima niz socijalnih elemenata, njegove ukupne efekte teško je sagledati.

Turizam u Jugoslaviji direktno, indirektno i multiplikativno utiče na niz privrednih, neprivrednih i sruštenih delatnosti, jer se javlja kao višestruki davalac sredstava ostvarenih neposrednim pružanjem

usluga. Najviše sredstava iz turizma odliva se ka prehrambenoj industriji, građevinarstvu, saobraćaju i uslužnom zanatstvu. Brojni segmenti navedenih delatnosti predmet su specijalizovanih geografskih istraživanja, posebno turističko-geografskih.

Bez obzira što se u naučnoj literaturi sreću različite definicije turista i turizma, ova savremena pojava mora se tretirati kao najmasovniji vid migracija stanovništva iz matičnih u turistička mesta, iz matičnih u turističke regije i iz zemalja turističke potražnje u zemlje turističke ponude, među kojima Jugoslavija zauzima posebno mesto, sa nizom specifičnosti koje imaju posebnu cenu na turističkom tržištu i uslovljavaju više vrsta turističkih kretanja, uz gotovo podjednak značaj letnje i zimske sezone. Turistička kretanja se odvijaju različitim intenzitetom kako tokom godine, tako i u pojedinim delovima naše zemlje. Obogaćivanjem ponude na bazi boljeg turističko-geografskog poznavanja prostora, može se ne samo povećati intenzitet turističkih tokova, već postići vremenska ujednačenost prometa.

Migracije stanovništva oduvek su bile predmet geografskih proučavanja. Turistička kretanja, kao svojevrсна migracija, nametnula su se geografima kao novo polje istraživanja koje ima niz aspekata koje treba uvažavati u svojoj složenosti i međusobnoj komplementarnosti. Prirodne turističke vrednosti, kakve su Jadransko more, jezera, reke, termomineralni izvori, planine, pećine, biljni i životinjski svet, nacionalni parkovi i drugi oblici zaštićene prirode, predmet su geografskih istraživanja. Kako bez ovih pojava u prostoru nema turističkih kretanja, nameće se zaključak, da je predmet istraživanja turističke geografije složen i raznovrstan. Navedene postavke jasno dolaze od izražaja ako se primene na Jugoslaviju, zemlju bogatih i raznovrsnih turističkih potencijala i sve razvijenijeg turizma. Drugo je uslovljeno prvim. Jedno proučiće iz drugog. Oba pola složene pojave čine nedeljivu celinu. Zbog toga se čini i nedopustivim zaostajanje turističko-geografskih istraživanja u odnosu na savremenu praksu razvoja turizma. Ovo i zbog toga što turizam izaziva niz pozitiv-

nih i negativnih pojava i procesa u prostoru, predodređuje pravce privrednog i urbanističkog razvoja mesta i regija, utiče na strukturu zaposlenih, potencira socijalne, zdravstvene i vaspitne efekte i procese.

Geografske osnove turizma u našoj zemlji su brojnije i raznovrsnije nego što se to na prvi pogled može činiti. Pravi smisao dobijaju kada se shvate kroz geografsku uslovljenost kulturno-istorijskih spomenika, specifičnosti folklor, etnografsko nasleđe, polivalentnost, spajanje i prožimanje primorskog, planinskog i panonskog prostora (Stanković, 1983, 154).

Turizam je složena delatnost i spada u domen proučavanja više naučnih disciplina (ekonomija, pravo, sociologija, psihologija, istorija umetnosti, geografija), a od interesa je i za niz praktičnih delatnosti (građevinarstvo, saobraćaj, zanatstvo, kulinartvo). U svemu tome mesto geografa je posebno naglašeno, što proističe iz činjenice da osnovu turizma čini kretanje ljudi u prostoru, koji je okvir i predmet geografskih istraživanja, bez obzira da li je reč o onom u kojem se formira turistička potreba, ili onom u kojem se ona razrešava. »Geografskim proučavanjima obuhvataju se prostorni odnosi koji u toj meri individuališu turistički fenomen da se bez ovih proučavanja takoreći ne može objektivizirati ni jedno pitanje turističke teorije i prakse. Ne treba posebno dokazivati da je turistička potrošnja kao ekonomska kategorija uslovljena kretanjem kao izrazito geografskom kategorijom. Prostor nije samo okvir, već i posebna dimenzija i specifično obeležje turističkog kretanja. Ne postoje turistička kretanja (to je slučaj i sa drugim vrstama migracija koje su, takođe u domenu geografskih proučavanja) izvan prostora ali je određen tip prostora ili pojedine njegove komponente najčešće i cilj kretanja« (Jovičić, 1973, 9).

U turističkim kretanjima u Jugoslaviji danas učestvuje znatan deo damaćeg stanovništva i stranaca iz različitih zemalja. Statistika registruje preko 14 miliona domaćih i oko 8 miliona stranih turista. Po broju kretanja, turizam kao kretanje ljudi, davno je nadmašio sve do sada poznate migracije i izazvao velike pozitivne (i negativne) promene u prostoru.

Od samih početaka razvoja naučne geografije kod nas, stvarane su direktne i indirektno osnove za turističko-geografska istraživanja i primenu njenih rezultata u praksi. Turistička geografija je već u prvoj polovini prošlog veka imala dosta jasno određene probleme i procese kojima se mogla naučno baviti. Ovo proističe iz saznanja da su neka primorska mesta, banje, planine i gradovi privlačili turiste iz bliže i dalje okoline.

Početkom ovog veka, tačnije 1910. godine, turističku geografiju jasno i konkretno pominje Jovan Cvijić, kao deo sadržaja rada sekcija Srpskog geografskog društva. »Ima izvesnih fakata koje će te sekcije u svojim oblastima s uspehom utvrđivati po uputstvima, koja će biti izrađena. U sekcijama će se moći naročito kultivirati turistička geografija« (Cvijić, 1912, 3).

Između dva svetska rata promet domaćih i stranih turista u Jugoslaviji dostiže maksimum krajem tridesetih godina, ali je broj naučnih radova turističko-geografske sadržine neznatan. Dominiraju opisi i

prikazi turističkih znamenitosti i turističkih mesta, bez detaljnih naučnih analiza i sinteza. Drugi svetski rat je prekinuo turističke tokove i naučna proučavanja. Predratni obim turističkog prometa dostignut je pedesetih godina, ali ni tada nema ozbiljnijih naučnih radova iz turističke geografije. Takvo stanje održava se do šesdesetih godina, kada se veći broj ljudi počinje baviti istraživanjem turizma i kada se pojavljuju prvi srednjoškolski i univerzitetski udžbenici turističke geografije. Takvo stanje proisteklo je iz osnivanja srednjih i viših turističkih škola u nekoliko gradova Jugoslavije. Istovremeno u nastavne planove studija geografije u nekim univerzitetskim centrima, počinju se držati predavanja iz turističke geografije, birati nastavnici za ovaj predmet i objavljivati naučni radovi. Čini se da je najobimniji publicističku delatnost imao Beograd, jer su ovde, prvi put u našoj zemlji, školovani post-diplomci iz geografskih osnova turizma.

Navedeno stanje je indirektna posledica činjenice da je na VI kongresu geografa Jugoslavije, koji je održan u Ljubljani 1961. godine, u pet referata tretirana turističko-geografska problematika. Kao dobri poznavaoци prostora, geografi su jasno uočili da je turizam pojava i proces sa naglašenim prostornim obeležjem i da više nego neke druge pojave i procesi sapada u domen njihovog proučavanja. Turistička kretanja i prostor kao njho okvir, osnovni su predmet turističko-geografskih istraživanja. Prostor sa većim brojem i raznovrsnijim prirodnim i antropogenim turističkim vrednostima, osnova je razvoja turizma, a ekonomski efekti su njegova posledica.

Domeni istraživanja

Savremeni turizam u Jugoslaviji odlikuje se složenosti pojava i procesa. Sa naučne tačke gledišta, turizma se ispoljava kao multidisciplinarni i interdisciplinarni fenomen. U proučavanju njegove suštine, turistička geografija može imati zapaženiju ulogu nego do sada. Klasičnim geografskim i novim metodama naučnog istraživanja, uz korišćenje savremene tehnike i tehnoloških postupaka, mora se nametnuti društvu svojom velikom aplikativnom moći. Uz korišćenje rezultata drugih geografskih disciplina i drugih nauka, mora izgrađivati sopstvenu metodologiju istraživanja i prezentovanja postignutih rezultata.

Turistička geografija u Jugoslaviji ima u osnovi tri značajna domena svog naučnog istraživanja. Ona moraju više i bolje nego kod drugih geografskih disciplina kao osnova za rešavanje niza problema u svakodnevnoj praksi razvoja i funkcinisanja turizma.

Prirodne turističke vrednosti prvi su domen istraživanja savremene turističke geografije. Na osnovni rezultata geoloških, hidroloških, klimatoloških i biogeografskih istraživanja, mora praviti naučno zasnovane i objektivizirane sinteze o prostoru kao turističkom potencijalu. Proučavanje prostora, nezavisno od njegove veličine, mora biti u funkciji turističke ponude, koja se na svoj način prilagođuje turističkoj potrošnji. Istovremeno moraju se istraživati elementi sadržaja turističkog boravka, kao osnove za osmišljavanje prostora i izgradnju odgovarajućih turističko-ugostiteljskih objekata i prateće infrastrukture. Dobro poznavanje prirodnih turističkih

potencijala osnova je pravilne i svrsishodne turističke valorizacije prostora. Kako pod turističkom valorizacijom prodrumevamo kompleksnu ocenu turističkih vrednosti, u istraživanjima se mora ići do detalja. Za razliku od društvenih, organizacionih i saobraćajnih uslova, koji se lako mogu prilagodavati turističkoj potražnji, svojstva prirodnih turističkih vrednosti su trajnijeg karaktera. Zbog toga ih turistička geografija mora detaljno izučavati. Kao evolutivne pojave u prostoru, često sa malom moći samoregulacije, prirodne vrednosti uslovljavaju razvoj turizma, ali ih njegov neplanski, predimenzioniran i nekontrolisan razvoj, može degradirati. To znači da se uz valorizaciju potencijala, turistička geografija mora baviti i problemima zaštite prirodnih vrednosti. Primera dobro valorizovanih i zaštićenih prirodnih turističkih vrednosti u našoj zemlji ima dosta. Međutim, ima i primera neplanskog gazdovanja prostorom, ispoljene kolizije više intresenata, uzurpacije obale, nekontrolisanog odstrela divljači, estetskog narušavanja ambijenta izgradnjom neodgovarajućih objekata i dr. Koliko su i kako geografi uticali na jednu ili drugu pojavu, teško je utvrditi. Konstatovano je da »Nema ni jednog većeg projekta turističkog razvoja u Jugoslaviji na kojem nisu saradivali geografi ali ima i dosta primera pogrešno lociranih kapaciteta bez prethodnih geografskih analiza lokacija pa i drugih tržišnih parametara« (Jovičić, 1975, 34).

Drugi domen turističko-geografskih istraživanja obuhvata one vrste turizma koje počivaju na bogatstvu i raznovrsnosti naših prirodnih potencijala. Primorski, planinski, banjski, jezerski, rečni i lovni turizam, uslovljeni su odgovarajućim prirodnim objektima i pojavama, koji su u velikoj meri bili i ostali predmet geografskih istraživanja. Turistička geografija ih mora izučavati pojedinačno i u kompleksu sa okruženjem, kako bi se utvrdili pravci pravilne valorizacije, kao osnove za ostvarivanje prihoda.

Razmještaj turističkih vrednosti u prostoru i komparativne prednosti jednih nad drugim, utvrđuju se geografskim naučnim metodama. Proučavanja manjih predeonih celina, osnova su za sagledavanje pravih turističkih vrednosti širih prostora, republika i Jugoslavije u celini. U tom smislu neophodna je turistička reonizacija po različitim pokazateljima, što vodi utvrđivanju prioriteta turističkih regija. Samo na osnovu tako izučenog prostora, mogu se donositi odluke o izgradnji i dimenzioniranju turističko-ugostiteljske materijalne baze i formirati takva ponuda koja će se dobro plasirati na domaćem i inostranom turističkom tržištu. Turistička geografija kao primenjena nauka na ovom planu može višestruko potvrditi svoju vrednost, jer daje osnove za prostorno, urbanističko i ekonomsko planiranje.

Gustina i teritorijalni razmještaj turističkih potencijala na teritoriji Jugoslavije nije svuda podjednak. To potencira mogućnost formiranja različitih turističkih regija. Ovo je od posebnog značaja za raznovrsnost ponude i celogodišnje poslovanje turističko-ugostiteljske privrede. Na osnovi savremenih turističko-geografskih istraživanja moguće je izdvajanje predeonih celina sa većim i manjim brojem turističkih vrednosti na jedinici površine. To je osnova za definisanje turističkih regija sa elementima lo-

kalne, regionalne, republičke, jugoslavenske i međunarodne kontraktivne zone. Uvidom u postojeći potencijal, u Jugoslaviji je moguće izdvojiti prostore sa grupnim i linearnim razmještajem turističkih vrednosti, što treba uvažavati kod razvoja tranzitnog i stacioniranog turizma. Još više, reč je o mogućnosti geografskog definisanja homogenih i heterogenih turističkih regija (Stanković, 1987, 176).

Homogene turističke regije imaju tako i toliko razvijen turizam da isti u njima predstavlja osnovnu delatnost i glavni je izvor prihoda većine domicilnog stanovništva. To znači da je turizam veoma razvijen i da se ka njemu usaglašavaju prateće delatnosti (trgovina, saobraćaj, deo poljoprivrede, proizvodnja suvenira, građevinarstvo, uređenje prostora). Primera iz našeg primorskog prostora ima dosta i stečena iskustva treba koristiti kako za dalja proučavanja, tako i za opremanje i promociju novih homogenih regija. Za razliku od toga, heterogene turističke regije, kojih u Jugoslaviji ima više od homogenih, su one u kojima se privređivanje po osnovu turizma dopunjuje sa drugim delatnostima, koje dominiraju i u manjem ili većem obimu učestvuje u formiranju dohotka postojećeg domicilnog stanovništva (Radović, 1968). Kako su ovakve turističke regije u razvoju, moraju se istraživati sa brojnih turističko-geografskih aspekata, kako bi se preventivno delovalo na procese od značaja za njihovo kompletiranje i prerastanje u homogene turističke prostore. Više nego bilo koji stručnjaci, turistički geografi i više nego bilo koja druga nauka, turistička geografija može i mora interpretirati probleme turističkih regija. U tom smislu moguće je govoriti i o sve većoj potrebi osamostaljenja regionalne turističke geografije u značajnu teorijsku i aplikativnu disciplinu.

Na velikim prostranstvima Jugoslavije postoje homogene i heterogene turističke regije. Čini se da druge dominiraju nad prvim i da je njihovo definisanje i izdvajanje opravdanije i jednostavnije. »Bilo je pokušaja turističke regionalizacije pojedinih republika ili Jugoslavije kao celine, ali su oni vrlo diskutabilni već samim tim što nisu polazili od određene definicije turističke regije. Jedno se mora odmah i jasno reći: turističkom regijom ne možemo apriori proglašavati svaki deo geografske sredine, koji je ispunjen visokoatraktivnim elementima, pa makar prostorno i srećno koincidirali brojni prirodni i antropogeni elementi velike turističke vrednosti. Takav prostor ne možemo označiti turističkom regijom ni onda, kada se njegove atraktivnosti počnu valorizirati u turizmu; on se uobličuje u turističku regiju tek kada se suprastruktura vizuelno projektuje u tome regionalnom okviru« (Vasović, 1975, 103).

Treći domen savremenih turističko-geografskih istraživanja tiče se kretanja turista u svim uzročno posledičnim vezama i odnosima matičnih i turističkih mesta. Izučavanje nastanka turističke potrebe u domicilu i načina i vremena njenog razrešavanja kretanjem i boravkom u turističkom mestu je prava suština turizma. Njegovo funkcionisanje višestruko je zavisno od niza društvenih, ekonomskih, političkih, socijalnih, zdravstvenih i drugih prilika u mestu stalnog boravka, na turističkom putovanju i u turističkom mestu. Međusobna prožimanja disper-

zivnih zona matičnih mesta i kontraktivnih zona turističkih centara su brojna, raznovrsna i promenljiva. Turizam kao jedinstvena spona jednih i drugih, izražava niz pojava i procesa interesantnih za turističko-geografska istraživanja. U ovom slučaju do izražaja dolazi društveno-geografska komponenta, koja sa prirodnim turističkim potencijalom i odgovarajućim regijama čini celovitu problematiku i sa aspekta naučne teorije i savremene prakse ima puno opravdanje. Na tom planu mora se uspostaviti prava naučna saradnja ne samo pojedinih geografskih disciplina, već i različitih nauka uopšte. Metode proučavanja izloženih pojava, procesa i odnosa su brojne i raznovrsne. Na velike mogućnosti i potrebu primene empirijskih metoda pri proučavanju turističkih migracija, mora se posebno ukazati, jer iste daju značajne rezultate (Jeršić, 1985, 49). Više nego kod drugih proučavanja, turistička geografija ovde može koristiti savremenu računarsku i kartografsku tehniku i vizuelno jasno i kartografski precizno predstavljati interesentima proučavane pojave i procese. Kako su isti od značaja za prostorno planiranje, mogu imati višestruku vrednost.

Savremeni zadaci

Objavljenim naučnim radovima i učešćem u istraživačkim projektima višestruko je potvrđeno da u proučavanju turizma u Jugoslaviji geografi zauzimaju značajno mesto. Njihova naučna i operativna saradnja sa ostalim stručnjacima koji se bave turizmom, daje najbolje rezultate. To potencira potrebu permanantnog objedinjavanja snaga na proučavanju problema razvoja domaćeg i inostranog turizma u našoj zemlji, jer se isti nametnuo kao značajan izvor prihoda i delatnost sa velikim brojem zaposlenih. U konkurenciji i komplementarnosti sa drugim naučnim disciplinama, koje se bave turizmom, turistička geografija se mora stalno usavršavati, potvrđivati i obogaćivati savremenim naučnim metodama, tehnikom i tehnološkim postupcima. Čini se da nije najvažnije do kraja definisati kompetentnost pojedinih geografskih disciplina i drugih nauka u istraživanju turizma, niti se previše baviti teoretskim i terminološkim pitanjima. Potrebno je stečnim iskustvima i proverenim naučnim metodama utvrđivati naučne istine i na njima zasnivati operativu u prostoru, kao krajnji vidljivi deo turističkog prometa (Stanković, 1985, 182).

Savremeni zadaci turističke geografije u Jugoslaviji, mogu se grupisati na različite načine i interpretirati sa današnjeg i perspektivnog stanovišta. Naravno, uz neophodna uopštavanja, moraju se uvažavati sve specifičnosti terena, pojava i procesa koji se istražuju, a koji su u pojedinim delovima naše zemlje krajnje različiti. Unificiranost metoda, načina i problema proučavanja vodila bi svojevrsnoj destrukciji, koja nije dobra ni za nauku ni za praksu.

Aktuelni, akutni, naučni i operativni zadaci turističke geografije u Jugoslaviji, kratko predstavljani, mogli bi se iskazati na sledeći način:

– Razvijanje naučno-istraživačkih metoda turističke geografije, uz korišćenje savremenih dostignuća tehnike i tehnologije, kako bi se pratili sadašnji trendovi i spremno ušlo u naredni vek.

– Turističko-geografska istraživanja zasnovana na terenskim opservacijama i kabinetskim studijama, moraju se više i bolje komponovati sa istraživanjima drugih naučnih disciplina, jer je turizam izrazito interdisciplinarna pojava sa mnogo savremenog u sebi.

– Detaljna inventarizacija prirodnih turističkih vrednosti manjih i većih prirodnih i administrativnih delova i Jugoslavije kao celine. Ovo zbog toga što se ka našoj zemlji usmerava veliki broj turista radi zadovoljenja rekreativnih potreba u izvornoj, dobro zaštićenoj u unapređenoj prirodi.

– Sistematizacija turističkih vrednosti po obliku pojavljivanja, genezi, stepenu turističke privlačnosti i veličini kontraktivne zone, od lokalne do međunarodne.

– Definisane razmeštaja i gustine turističkih vrednosti u prostoru uz preciziranje njihove samostalnosti i komplementarnosti sa okruženjem i položajem prema većim gradovima, regijama gušće naseljenosti i zemljama kao išodištima turista.

– Utvrđivanje disperzivnih zona različitih vrsta turističkih kretanja iz matičnih mesta, regija gušće naseljenosti i zemalja turističke potražnje. To je osnova poznavanja turističkog tržišta i preduslov pravilnog dimenzioniranja turističko-ugostiteljskih objekata. Od posebne je važnosti za kreiranje turističke politike, formiranje odgovarajuće ponude i zapošljavanje kadrova.

– Praćenje stanja životne sredine turističkih mesta i regija i utvrđivanje promena nastalih zbog potreba turizma, kao i onih koje su izazvane neplaniranim ili predimenzioniranim turističkim kretanjima.

– Utvrđivanje prioriteta turističke valorizacije pojedinih lokaliteta i turističkih regija, uz istovremeno određivanje lokacija pogodnih za izgradnju turističko-ugostiteljskih objekata, sportsko-rekreativnih terena i saobraćajnica.

– Promocija do sada nepoznatih prirodnih turističkih vrednosti, kakve su neka ostrva, neki termomineralni izvori, pojedine planine, lovni tereni, pećine i slično.

– Proučavanje uslova za razvoj turizma na selu, uz preciziranje tipova naselja, položaja, saobraćajne povezanosti, broja stanovnika, ambijentalnih prostora, raspoloživog stambenog fonda i sadržaja turističkog boravka.

– Praćenje prometa domaćih i inostranih turista u svim vrstama turističkih mesta i objekata, kao i na graničnim prelazima, aerodromima, morskim lukama i rečnim pristaništima, kako bi se utvrđivali pravci kretanja i na istima gradile i modernizovale odgovarajuće saobraćajnice i kompletirala odgovarajuća infrastruktura.

– Istraživati mogućnosti višeg stepena korelacije primorskog i kontinentalnog turizma i na taj način otklanjati postojeće disproporcije nasledene iz prošlosti i potencirane nesinhronizovanim akcijama razvoja pojedinih vrsta turizma.

– Mlada od niza klasičnih geografskih disciplina, turistička geografija ima široko polje naučnog istraživanja. Teoretske postavke mora proveravati i dokazivati na terenu i biti u službi operative, jer ima neograničene mogućnosti praktičnog realizovanja svojih rezultata.

– Na postojećim fakultetima i studijskim grupama geografije, kao i u odgovarajućim naučnim institutima, potrebno je formirati katedre za turističku geografiju i timove za odgovarajuća istraživanja. Iste više i bolje treba povezivati sa turističkim društvenim i profesionalnim organizacijama radi zajedničkog učešća u brojnim poslovima turizma, od istraživanja do realizacije projekata.

Literatura

1. Stanković M. S., 1983, *Turizam u Jugoslaviji – za-postavljen nastavni sadržaj*. Zbornik radova VI jugoslovenskog simpozijuma »Unapređenje nastave geografije u Jugoslaviji«, Savez geografskih društava Jugoslavije i Srpsko geografsko društvo, Beograd.
2. Jovičić Ž., 1973, *Društvena vrednost geografskih proučavanja turizma*. Zbornik radova na naučnog skupa »Geografija i turistička praksa«, Odsek za geografske nauke PMF u Beogradu, Posebna izdanja, knjiga 2, Beograd.
3. Cvijić J., 1912, *Geografsko društvo i Glasnik*. Glasnik Srpskog geografskog društva, sveska 1, Beograd.
4. Jovičić Ž., 1975, *Koncept turističko-geografskih istraživanja u Jugoslaviji*. Zbornik stručnih i naučnih radova »Turizmologija«, Posebna izdanja, knjiga 1, Viša turistička škola, Beograd.
5. Stanković M. S., 1987, *Prioritetne turističke regije Srbije*. Zbornik radova sa naučnog skupa »Teorija in metodologija regionalne geografije«, Oddelek za geografiju Filozofske fakultete Univerze »Edvard Kardelj«, Ljubljana.
6. Radović M., 1968, *Značaj regionalno-prostornog planiranja u turizmu s posebnim osvrtom na regiju Južnog Jadrana*. Zbornik na VII kongres na geografite na SFRJ, Geografsko društvo Makedonije, Skoplje.
7. Vasović M., 1975, *O turističkoj regiji*. Zbornik stručnih i naučnih radova »Turizmologija«, Posebna izdanja, knjiga 1, Viša turistička škola, Beograd.
8. Jeršič M., 1985, *Turistična geografija*. Univerza »Edvard Kardelj« v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografiju, Ljubljana.
9. Stanković M. S., 1985, *Razvitak i zadaci turističke geografije u Srbiji*. Zbornik radova sa naučnog skupa »Razvitak i primena geografske nauke u Srbiji za proteklih devet decenija«, Odsek za geografiju i prostorno planiranje PMF u Beogradu, Posebna izdanja, knjiga 3, Beograd.

Summary

CONTEMPORARY TASKS OF TOURISTIC GEOGRAPHY IN YUGOSLAVIA

Stevan M. Stanković

Tourism in Yugoslavia has a long-standing tradition and provides a basis for economic effects which are of consequence to Yugoslav balance of payments. Tourism in Yugoslavia affects a series of economic and non-economic activities, either directly, or indirectly or in multiple aspects. Some segments of those relations and aspects are subject to specific geographical and, particularly, touristic geographical investigations. As geography has always been searching into the movement of the people, the boundaries of its interests encircle tourism as the most massive form of occasional migrations of the population from their domicile towards touristic places.

Until 1960 touristic geography was underdeveloped, but from thereon comes a period when the geographers exhibit a greater interest in numerous and complex issues of tourism which features the clearly stressed special character, thus proffering an untitled field for geographic research.

Touristic geography employs traditional and contemporary geographic methods for its scientific research. More than other geographic disciplines it has to dig into the issues of economy, urbanism, climatology or hydrology and, apart from theoretical cognition, it has to offer a high degree of applicability, thus securing the best way for realisation of the contemporary tasks assigned to it. Such tasks cover cataloging touristic spots in specific areas and country as a whole, evaluation of potential resources, analysis of dispersive township zones and zones contracting around touristic places. Touristic geography is bound to investigate spa, mountain and coastal tourism, evaluate priority touristic centres and regions and define directions of touristic movement. Besides, it also has to investigate positive or negative spacial aspects or processes as caused by the development of tourism.